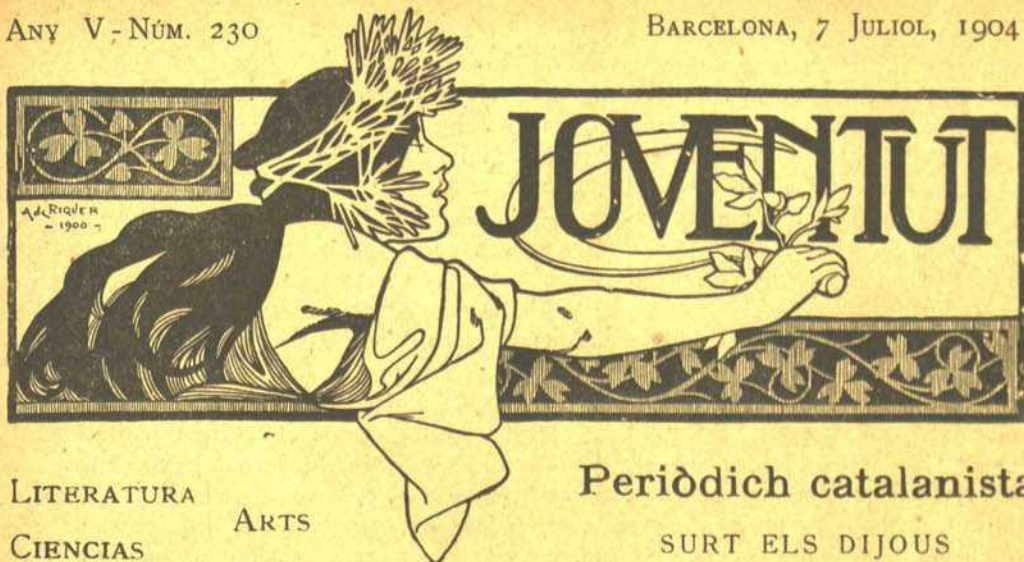

LITERATURA

ARTS

CIENCIAS

Periòdich catalanista

SURT ELS DIJOUS

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ:

Plassa del Teatre, 6, entressol.

NÚMERO CORRENT. 20 CÉNTIMS.

» ATRASSAT, AB FOLLETINS. . 40 »

» » SENSE FOLLETINS. 25 »

SUMARI:

TEXT: Els emigrants (?), per F. Pujulà y Vallès.—
Rèplica, per Arnau Martínez y Serrià.—La rondalla
del pastor, per J. Vives y Borrell.—La guillada d'en
Titó, o «Cami del sol», a la inversa, y A Ponent hi
ha bons cigrons, per Rafel Vallès y Roderich.—Des-
llusió, per I. Soler y Escofet.—Mos consellers, per
Joan Trias y Fàbregas.—Teatres, per Emili Tinto-
rer.—Transfiguració, per Gustau Rosich.—Revista
de re... etxèmi vistas, per M. Servet (a) Raves.—
Novas.

GRABATS: Rafel Vallès y Roderich (retrat).

FOLLETÍ:

SOLITUT, per Victor Català.—Plech 7.

MÉS ENLLÀ DE LAS FORSAS, per Bjornstjerne
Bjornson.—Traducció catalana.—Cuberta.

ELS EMIGRANTS (?)

La Esquella de la Torratxa de la setmana
passada portava una caricatura representant
a n'en Malats, en Casas y en Borràs carre-
gats ab llurs trastos respectius. com mu-
dantse de casa, y dirigintse vers un pinàcul
coronat per un temple grech simbolisant
Madrid. La lletra d'aquesta caricatura era la
següent: *En aquesta terra — l'Art no hi pot
surar:—si us volèu fer homes,—us convé emi-
grar.*

Si *La Esquella de la Torratxa* no fos un
setmanari qu'explota indignament als dibui-
xants; si, haventhi en aquesta terra tants
bons artistes, no fos dibuixada carrinclona-

ment; si venent, com ella confessa, tants
mils exemplars, no fos *colaborada* gratis y
els seus almanachs no fossin fets pidolant el
seu editor els treballs en lloch de pagarlos,
¿podria sentirsela parlant dels artistes que
se'n van de cara cap als cigrons? Perque, si
ara que *La Esquella* es la primera entitat que
no protegeix l'art veritable (com se veu sols
obrintla), diu això, ¿què no diria si, pura de
pecat, fos model de bon gust y vera protec-
tora dels artistes?

Si *La Esquella*, en lloch d'ésser republi-
cana fins al moll dels deu cèntims, troba
qu'en Casas, qu'ha anat a Madrid a fer el re-
trat del rey, ha d'emigrar per manca de pro-
tecció, y suposa qu'es un dels genis qu'han
d'anarsen, ¿què no diria si fos monàrquica?

No val la pena d'obrir discussió ab aqueix
periòdich que pera més sarcasme està escrit
en català... del qu'ara's parla... al pla de la
Boqueria. Ni val la pena de riure una mica
sobre aquell Madrid convertit en Atenas, ni
de recomanar al caricaturista que dibuixi
millor. Això darrer, sobre tot, fóra perillós:
podria molt ben ésser qu'en Llopiens fes
cas y li fes donar unas lliçons pel fastigós
Llopart. Horror!!

El Diluvió també tractava'l tema de la
emigració dels artistes catalans comentant
el solt o l'article d'un paper castila. Dema-
nava als catalanistas qu'expliquessim com

se compaginava aquesta manca de protecció al art ab l'increment dels partits aymants de Catalunya. A *El Diluvio* li contestarèm. La pregunta està feta ab segona intenció, però es pregunta, no es *bandarrería* com la de *La Esquella*, y una pregunta mereix una resposta. Anèm a donarla.

1.ª El Catalanisme no té res que veure ab els artistes.

2.ª Els artistes catalans no han emigrat may de Catalunya.

3.ª Catalunya, la verdadera Catalunya, protegeix als seus artistes.

Que'l Catalanisme, qu'es una agrupació que lluyta per l'autonomia si se'l considera políticament, y un ideal manifest per l'intellectualisme d'un poble si se'l considera psico-sociològicament, no té res que veure ab si un senyor A o B fa gargots, escriu, esculpeix o s'exteriorisa ab qualsevol classe d'art, no cal pas esforcarse en demostrarho. Afirmar que'l Catalanisme té la culpa de la falta de protecció als artistes, es com afirmar que'l partit autonomista cubà tenia la culpa de que no's comprés a l'Habana'l sucre dels ingenies cubans, o de que'l Catalanisme té la culpa de que no tothom begui a Barcelona xampany Codorniu. Precisament el Catalanisme té per finalitat assolir la llibertat dels catalans, y *El Diluvio* convindrà ab nosaltres que llibertat, si no es cultura, es circumstancia favorable a la cultura. Lluyta, donchs, el Catalanisme pera fer arribar al poble a un nivell superior en el que las manifestacions d'art y ciencia siguin protegidas. Si el poble ja visqués en un nivell superior, no fóra necessari l'esfors catalanesch pera retornarli la seva ànima, considerada superior, molt superior a l'ànima castellana qu'avuy té infiltrada pera desgracia nostra.

Que'ls artistes catalans no han emigrat may de Catalunya, es cosa certa, porque'ls artistes, els vers artistes d'un país, no emigran may d'ell, y no havia pas d'ésser Catalunya una excepció. Ens hem d'explicar, però. Al dir *artistas d'un país* volèm dir artistes que senten en lo general ab l'ànima d'aquell país determinat; y aixis suposo qu'ho ha entès *El Diluvio*. Pi y Margall, per exemple, malgrat haver escrit sempre en castellà, es un artista, escriptor y filosof català, porque catalana es l'ànima que l'infor-

ma. Els que fan *La Esquella*, malgrat escriurela en català, no seràn may artistes de Catalunya. Y al dir *emigrar*, volèm dir deixar l'ànima del seu país pera pendre la d'un altre. Això no hi ha cap artista verdader qu'ho fassi. Aquest darrer punt *El Diluvio* no l'entén com nosaltres. Ell entén per *emigrar* anarse a guanyar la vida a fóra de Catalunya, ¿no es cert? Aixís ho hem deduhit. Donchs bé: cap artista català ha anat a Madrid a guanyarse la vida. Jacinto Verdaguer no deixà may la ploma catalana pera cantar las gestas castilas. Anorreant per sos enemichs, va a Madrid, però no es el poeta qui hi va, es mossèn Cinto: el poeta resta a casa. L'Angel Guimerà no se'n ha pas anat encara cap al teatre castellà, ni hi anirà, porque en Guimerà es un artista català. No se'n hi han pas anat en Nonell, ni en Mir, ni en Ruyra, ni en Maragall, ni Victor Català, ni en Vilanova, ni en Massó y Torrents, ni en Pons y Massaveu, ni l'Apeles Mestres com a poeta, ni en Pompeyus Gener com a filosof, quals articles escrits en castellà són de tal mena catalaneschs, que las empresas periodísticas no sols els hi retornan després d'haverlos hi encarregat (sense pagarlos, *viva la protección!*) sinó que'ls publican, quan ho fan, ab notas excusadoras... etc., etc. En Ramón Casas del comensament, quan no sols prometia, sinó que feya, no se'n anava pas cap a Castella: hi va ara que vol fer el retrat del rey. Ja no es pas un artista català que se'n va: es un senyor que dibuixa y fa quadros tan dolents com el de *La Carga*. El pintor Santiago Rusiñol, d'ànima catalana, no se'n va pas a Madrid: se'n hi va'l literat xaró de filosofia de pinxo trist, d'aquells pinxos resultants de la barreja de nostra gitaneria ab la *chulería* dels *ventorrillos*.

L'Ignaci Iglesias no se'n ha anat y es llàstima, però se'n anirà, y no pera emigrar a Madrid sinó pera immigrar al Poble Nou qu'es d'ahont no deuria haverse mogut may. En Morera... Però ¿es qu'en Morera era un artista català? Es que'l fet d'armonisar unas quantas cançons populars ja dóna dret al adjectiu *artista*? En Morera va a Madrid després d'haver fet fracassar el Teatre Lirich Català, que ben portat podia haver sigut el bressol d'un moviment superior. Feu fracassar un impuls gran, embaucà a gent hon-

rada y de bona fe; junt ab uns quants tractà d'exprèmer la taronja del patriotisme català, y se'n anà a Madrid a dirigir els chors d'un teatre de sarsuela. Catalunya no va perdre un artista, sinó un *desahogado*. En Vives... ¿Ahònt es l'artista català? Per molt que gratessem ¿podriam arribar a trobarlo dessota del compositor de *género chico* y del afalagador del baix públich ab música com la de *Los Bohemios*? En Gay... Però ¿qui seria en Gay si no fos calvo?

No: els artistes catalans no han emigrat may de Catalunya: s'han quedat sempre aquí, han lluytat pera fer progressar la terra, pera civilisar al poble. Si han sigut incompresos han girat la cara y s'han aixugat las llàgrimes ab la esquena del bras, però no se'n han anat precisament perque eran artistes y al fer art no tractavan pas de viurehi, sinó de fer viure.

La verdadera Catalunya ha protegit y protegeix als seus artistes. La verdadera Catalunya es la formada per aquells qu'ayman sa llibertat, pels nacionalistas que volen enaldir y enalteixen totas las manifestacions del poble, entre las que s'hi comptan l'art y la ciencia. Aquesta Catalunya representada pels partits autonomistas ampara als artistes catalans ab massa bona fe devegadas. Apoyats en el Catalanisme del que tant malparlan, els Morera, Gay, Rusiñol, Casas, etcètera, etc., han assolit la categoria de genis, quan en altre pais no haurien passat de nulitats y mitjanias, com ho han demostrat aixis qu'han fet estada al mateix Madrid. Apoyat en el Catalanisme, en Borràs es arrencat de la escena de Sans y del cartell del melodrama pera ésser convertit en un primer actor del Teatre Català. Apoyat en el Catalanisme, un botiguer de pinta y ànima burgesa pot fer d'empresari en el moviment teatral català... Si el Catalanisme peca y ha pecat d'alguna cosa respecte als intel·lectuals de la terra, es de bona fe, de massa bona fe.

La Catalunya que no protegeix l'intel·lectualisme (y en las mans de la qu'estàn els diners), no es la verdadera Catalunya, sinó la formada per l'aplech de burgesos que viuen de las conxorxas ab l'Estat, pel poble enervat per l'ànima castila, que s'embadaleix quan sent parlar castellà, que va als *Toros*, que s'entusiasma ab els *tangos*, *pulgas* y

morrongos, y que de català no'n té més que la fe de baptisme, y encara.

Catalunya, aixis y tot, patint l'innoble y reaccionari esperit castellà, no ha DESPRECIAT may un Zuloaga, ni un Vierges, ni un Picasso, ni un Regoyos, ni un Guiard, etc.

Per acabar: medescuydava l'Utrillo (*el malo* com li diuhen, no *el peor*), aquest intel·lectual qu'ho es tot y no es res. Es a Madrid, es cert, però no l'ha perdut pas Catalunya. La seva personalitat es tan original, que si va a Madrid, es Madrid qui el *per*t, y si's queda aquí el *perdèm* nosaltres. Per molts anys. Nostre enhorabona a n'en Rusiñol, que per ara l'ha *guanyat* en mans d'en Casas.

F. PUJOLÀ Y VALLÈS

RÉPLICA

Al senyor don Pau Colomer

El senyor Colomer, en el número darrer de JOVENTUT, contestant a un petit article qu'ab el títol *Alerta!* haviam publicat en aquestas mateixas planas, protesta enèrgica y amablement dels atachs qu'en el mateix dirigiam a l'ordre dominicana quan, tractant la qüestio del temut trasllat del Arxiu de la Corona d'Aragó, parlavam de la esmentada ordre religiosa.

Avuy quasi bé no hauriam de parlar més d'aquest assumpto, puig, en primer lloch, sembla que no són els frares dominicans com al principi's digué, sinó las monjas de Santa Clara qui pretén apoderarse del edifici del Arxiu. Y en segon terme, sembla que'l govern ha promès formalment que, per ara, no ha pensat baix cap concepte arrebasarnos aquell preuhat tresor històrich.

Però, de tots modos, per deferencia a nostre respectable amic senyor Colomer y perque ningú pugui creure que fugim d'una polèmica que, donat l'afecte que desde que'l coneixem ens ha inspirat sempre l'antich y consensut catalanista sabadellench, desd'ara assegurèm que té d'ésser lleal y amistosa.

Diu el senyor Colomer que no creu prudent que s'ataqui a cap ordre religiosa ni a cap institució ni creencia que pugui molestar els sentiments dels catalanistas catòlics, perque's corre'l perill de que, en el cas de que'l Catalanisme tingués d'exercitar una acció general contra las arbitrariedades centralis-

tas, els elements catòlics ens neguessin la seva cooperació.

Nosaltres creyèm que'ls qu'això fessin, per aquest sol fet deixariam d'ésser catalanistas. Perque'l Catalanisme té de defensarse sempre contra'ls atachs dels seus enemics, sian els que sian y pensin com pensin. Y aixis com nosaltres no hem tingut may reparos en defensarlo dels atachs dels seus enemics escèptichs y lliurepensadors, els catòlics també tenen el dever de defensarlo y de lluytar contra'ls catòlics que per qual-sevulga motiu infereixin un agravi a nostra patria.

Diu també'l senyor Colomer que la societat del mitj-dia de Fransa contra la que, a comensaments del segle XIII, fulminaren sos anatemas l'ordre de Sant Domingo y el Pontificat, no era civilisada sinó herética; y que l'obra de la Iglesia en aquella sangnanta lluyta fou de defensa social.

A lo primer li devèm replicar que'l que uns pobles floreixents y cultes, com eran llavors els tolosans, llenguadocians y provençals, fossin uns pobles d'heretges, no té res que veure ab la seva civilisació. A propòsit d'això, no creyèm pas que'l senyor Colomer, ni ningú, vulgui negar la cultura y l'avens de la Gran Bretanya y d'Alemanya perque són heretges; ni molt menys proclamar que, per exemple, la catòlica Espanya y el fidelíssim Portugal sian dos centres de progrés y de benestar per la sola rahó de que són dos països que tenen al catolicisme com a religió del Estat.

Y a lo segon, a lo que diu de la lluyta en defensa de la societat amenassada, devèm manifestarli que, francament, creyèm qu'en tot cas, en aquella tremenda commoció, l'esperit social y els sentiments de vida y de justicia estavan més entre aquells pobles heretges poblats de filosops, d'alquimistas y de trovadors, que celebravan certàmens literaris y que fundavan acadèmias, que no pas entre'ls creuhats catòlics qu'arranavan camps y castells, y que, al assaltar vilas y ciutats, responian als que demanavan clemencia pera'ls catòlics que vivian entre'ls heretges, donant l'ordre de mata-degolla als seus soldats, *perque en el cel, Deu, ja separaria als bons d'entre'ls dolents* (1).

Y respecte a lo que nostre apreciat polemista diu del amor y consideració que'l gran rey en Jaume professava a la Iglesia, als predicadors y a l'ordre dominicana, devèm consignar una vegada més els exemples qu'esmentavam en nostre article *Alerta!*, afeginthi que no devia ésser tan gran com vo-suposar el senyor Colomer la religiositat d'aquell gran rey, quan, per causas més o meys discutidas per la historia, va manar escapsar la llengua a tot un bisbe de Girona, y quan se retirà ab tot son corteig del Concili de Lió, ahont el papa l'havia atret ab afalachs y ab la promesa de coronarlo per sas propias mans y ab tota solemnitat, al sospitar que lo que'l papa volia era obligarlo a pagar un cens que la Iglesia pretenia acreditar desde'l temps de son pare'l rey en Pere, y d'explotar la seva cavallerositat, embarcantlo cap a Terra Santa a guerrear en benefici dels interessos de la Iglesia.

Però, fins en el cas de que la religiositat del rey en Jaume fos indubtable, ¿què tenen que veure aquells temps ab els actuals? ¿Ab quina lògica'l senyor Colomer podria donar avuy per honorables a una's ordres religiosas pel mer fet de que hi hagué qui las honorà varias centurias enrera? En aquest punt l'argumentació de nostre contrincant es tan débil, que no val la pena de refutarla. Cap esperit progressiu, ni fins essent catòlich, pot pendre-la en serio.

Ja veu, donchs, el senyor Colomer que tenim motius de sobras pera mantenir las afirmacions que accidentalment sentavam en l'article objecte d'aquesta amical discussió, la qual no darèm per acabada sense pregar a nostre distingit amic y noble contendent que si en aquestas ratllas hi troba algun mot o concepte que pugui molestarlo, el dongui per no escrit.

Y per ultim, pot tenir el senyor Colomer la més complerta seguretat de que, al publicar en nostre article *Alerta!* els conceptes qu'han suscitat aquesta polèmica, no varem fer altra cosa sinó exposar unas idees que, si ell y els que com ell pensan las poden creure erronias y perniciosas, nosaltres creyèm sincera y honradament que són justas y saludables.

ARNAU MARTÍNEZ Y SERIÑÀ

(1) Arnau d'Amalrich, al entrar a Béziers.

LA RONDALLA DEL PASTOR

Al amic Plàcit Vidal

En aquells darrers dies del hivern no parà gens ni mica'l vent en tota la plana de Muntal. D'un cap al altre s'hi sentia constantment son bronzir feréstech com de serpent folla, fent remolinets fantàstichs que tan prompte escampavan d'assi y d'allà una infinitat de fullas mortas, com tornavan de nou a recullirlas pera endürselas al lluny.

No perque'l más estigués reclòs prop mateix dels marges de cap de plana, havian de ésser menys potentas las ventadas que rebés, puig de tant en tant li cruixian las portas foranas com si volguessin cedir; però, ab tot, prou sabian els del más qu'erán seguras haventlas barradas, tot just el sól post, ab aquella branca d'alsina que de molts anys feya la mateixa servitut.

Y aixís, sense por, tots els del más s'estavan al vol de la llar cendrosa en havent sopat. Els tres baylets, tenint encara'l plat de terrissa negra sobre'ls genolls, comensavan a fer caparradas boy adormintse poch a poch.

— Epl no dormim! — cridà ab veu clara un vell, tocantlos per la esquerra. — ¿Que no ho sabéu qu'encara teniu feyna?—

Els tres bordegassos se miraren l'un al altre, mentres deixavan el plat en terra. Els gossos s'hi atansaren tot seguit, llepantlos ab fal·lera.

— Aul — tornà a cridar el vell. — A buscar las senallas, que jo també tinch dalit per'ajudarvos: aixís enllestiréu més prompte.—

Tots tres s'aixecaren de cop, se perderen en la foscor del corredor, y vingueren de nou, després de poch rato, portant l'un dugas grans senallas y els altres dos sachs que contenian garrofas y sègò. Asseguts que foren, comensaren a esmicolar garrofas, las posaren en las senallas e hi barrejaren sègò pera després, a mitja nit, poder donar el pinso a tots els animals del estable.

La gran cuyna llavors presentava un aspecte gayre bé tétich. La escassa resplandor qu'espargian las estellas de la llar la tenia mitj a las foscas, però de tant en tant las flamas trobavan algún tronch humit que petava ab estrèpit, y un grapat d'espurnas

saltava enlayre, cayentne algunas demunt dels gossos que, allargassats en terra y ab els ulls mitj cluchs, s'estremian y exhalavan un grinyol mitj apagat, com dolentse de aquella carícia que no mereixian. Al escóndos mossos sapats probavan d'adobar las nansas d'un cove que's cansava de servir, y més enllà la jova rentava'ls plats a l'aygüera, trastejant cofoya y bellugadissa, mentres el pastor, aquell vell de veu clara, restava ab els baylets ataleyat ab las garrofas, aprop mateix dels dos avis. Aquests tenian en la falda al menut y li feyan menjar sopetas ab acompanyament de mil posturas y besadas, donadas ab el mateix carinyo intens ab que las feyan, molts anys enrera y en aquell mateix recó de llar, a son bon hereu, home nàs de trenta anys, que rialler y de colzes a la taula contemplava aquell quadro casulà.

L'avi, reparant que'l foch mimvava, s'acotà un xich pera tirarhi un grapat de llenya; mes tot de cop, mirantse'ls tronchs qu'en la mà tenia, preguntà sorprès:

— ¿Qu'heu trencat alguna branca de la vimeguera del torrent?...

— No — contestà un dels baylets.

— Donchs... ¿d'hont són aquestas?...

— Las hem arreplegadas a la plana. La ventada d'aquests dies las haurà fetas caure, mes no sabèm de quin arbre poden ésser.

— Es que no vull que se'n trenqui ni un bri de la vimeguera! — continuà l'avi, tirant més branques al foch ab certa recansa.

— Bé prou que'ls ho tinch dit jo — interrompé'l vell pastor. — Feu llenya del arbre que volguéu, mes d'aquell d'allà al torrent, que no se'n toqui gota...

— Bé, si, ja ho hem sentit moltes voltas; però no sé per què — digué l'hereu entrant en la conversa. — Com si la vimeguera estigués al bo de la vida, atapahida de fullas com quan feya tant de goig!... Si ja es morta y ben seca, ¿per què voléu que's conservi en la terra?

— No hi fa res que sia seca — feu l'avi. Es que vull véurela fins que'm mori. Contemplantla, se'm acuden bon munt de recorts que'm fan ditzós...

— Y a mi també — exclamà'l vell pastor.

Y tornaren a restar en silenci. L'avia, que encara tenia'l menut a la falda, havia fet

una dolsa rialla al toparse son esguart ab el del avi, son espòs, y ab aquella rialla semblava mostrarse conforme ab ell y el pastor.

Els baylets de res s'atalayavan: tots tres estavan més adormits que'ls gossos.

— Reira de betl — cridà'l pastor, adonant-se. — ¿Ja hi tornem?...

— Donchs que'ns conti una rondalla l'avi — digué'l l'un.

— Sempre volèu rondallas vosaltres...

— No — feu de sobte'l pastor: — avuy la contaré jo.

— ¿La de las bruixas?...

— No.

— ¿La del gegant y la donzella?...

— Tamposh.

— ¿La de la guerra?...

— No, homes, no. Avuy serà nova; no l'heu sentida may; serà... de la vimeguera.

— ¿D'aquella morta d'allà al torrent?...

— Si: però heu d'estar quiets, si no, no la conto. —

Tots s'adobaren en sas cadiras, acostantse més al caliu de la llar. Fins els mossos deixaren la feya. Els dos avis no paravan de somriure.

— Quasi, quasi, de rondalla no ho serà: però una cosa que s'hi assembla — comensà el pastor. — Es un recort de quan jo era bordegàs y feya de pastoret aquí mateix, en aquest màs, que prou se'n recorda l'avi: ell, qu'allavors era un fadrinàs de rumbo y fatxa com se sol dir, y jo un pastoret aixirit que al primer crit ja compareixia; no com aquest y signà a un dels tres — qu'es sonso y gaudul, y qué quan li manan alguna cosa no més t'e feyna a gratarse'l clatell o lligarse la espadenya...

— Bèl... — cridà tot de cop l'aludit — no es pas meua la culpa, sinó de la espadenya que sempre se'm desfà!

— No'n portessiui! Jo al vostre temps portava esclòps.

— Oh! — digué'l més petit, ben pigat de cara y ulls vivissims. — Aixís pot corre més quan roba las pastanagas del camp 'den Casés... —

Tots rigueren, mes el pastoret, ab el puny clos, amenassà al company que'l descubria.

— Però... ¿que va la rondalla o no?... — insinuà un mosso que's frisava.

— Si. Donchs, com deya, pastoret que jo

n'era de remada ben grossa alashoras que'ls masos tenian més abundancia que no pas ara, no deixava pas may d'èsser el primer a llevarme; com també'l pastor, vellet falaguer y de bon humor qu'encara'm sembla que'l veig ab tot y fer tants anys qu'es mort. Y mentres ell preparava la minestra y la posava al sarró de cadascú, jo ja era a la cleda fent pas als xays y ovellas que s'empenyian uns ab altres pera sortir depressa, no sé si perque tots volian ésser els primers d'abeurrarse o pera rebre més prompte las moxaynas y falaguerias que, tant jo com el pastor, els hi feyam tot seguit com a salutació del dia... Després, aul jo al devant ab sarró de pell negrosa y bastó de vern ab xurriaqueta, seguit de tota la remada beladora que'l *Curet*, el gos fidel, cuydava d'arreglendar anant d'assí d'allà, y al darrera de tot l'Ambrós ab son gayato que may deixava, sarró més gros, botella plena y altre basto, si bé més curt y prim, ben llarch de tralla però que raras voltas li servia. Y aixís bon rato, fins que al ésser al torrent passant prop la vimeguera per hont creuhan els *quatre camins*, jo comensava la cansó alegre, la més sabuda y bonicoya que sentia dels altres pastors y que unas voltas acompanyava ab el bastó picant als còdols y altràs ab un esquellot vell qu'en mon sarró guardava... Y amunt, amunt sempre!... Per tots costats xerradissa de passarells y merlas que may finia, deixant comprendre'l tràfèch de tots pera fer sos nius entre las espessors del brancatge reinfat de sava y ben recubert de fullas tendras que l'oreig matinal lleument somovia, donantme tant goig y plaher, que fins molts cops m'oblidava de seguir mon cant, embadalintme en la contemplació de las planas verdejantas y dels estanyes quietosos. Mes ara m'adono que potser vos canso explicant tot aixó que vosaltres ja teniu tan vist y conegut, y no vos conto lo que veyia en la vimeguera del torrent. Però vos ho he dit perque sapiguessiu que tot m'atreya y m'encisava, sobre tot aquest arbre, la vimeguera, que prompte se'm feu misteriós... —

El pastor se parà un instant com si fes memoria; la jova prengué al menut y el posà al bressol; els dos avis, fent sempre una rialleta, anavan sentintse més y més interessats, y escoltavan cada cop més atentament.

—Donchs es el cas—continuà'l pastor—que un mati vaig reparar que dels brins més baixos de la vimeguera, dels qu'estavan de cara al camí d'anar a vila, en penjava un mocadoret vermell, però molt vermell y nou de trinka: tant, que jo de primer vaig pensar si era tenyit de sang... Y per'xò, tot passant, vaig miràrmel sorprès, no atinant qui podia haverli deixat, puig que'l vent no'l podia penjar d'aquella manera. Mes per'xò no vaig pas tocarlo. Vaig seguir amunt ab la remada, fins que a la tarda, de retorn, ma vista's fixà en la vimeguera. El vareig cercar y... fou en va: ja no hi era, ni a las brancas ni a terra. Passaren dos dias, ja quasi no me'n recordava, quan de nou torno a veure en la vimeguera'l mocadoret vermell, posat de la mateixa manera. Y a la tarda tampoch hi era... fins al cap de dos dias més, y en la mateixa branca, y en el mateix lloch, y en la mateixa forma!... Y això, no os pensèu, durà molt temps. Dos o tres dias a la setmana'l mocadoret era a la vimeguera... ¿Volèu que no fos cosa misteriosa pera mi?... ¿Qui li posava?... ¿Qui l'en treya?...

—Potser la Mare de Deu!...—digué tot baix el baylet pigat y d'ulls vivissims.

—Cal... que jo tot m'ho vaig pensar y cavilar pera saberho, mes sempre debadas. Fins que un dia, quan ja eram al lloch de pastura, vaig dir al pastor que m'havia descuydat quelcòm al màs, pera aixis tornar en-rera y esbrinar llarga estona. Mes ab gran sorpresa meva ja no li vaig veure, y això que tot just feya una hora escassa!... Vaja! que vaig arribar a creure qu'eran arts de bruixeria. Per'xò may vaig tocarlo, ni tan sols vaig dir res a ningú. Deu me'n reguart!... —

Els dos avis varen riure més, mirantse l'un al altre.

—No són pas cosas de riure—digué un mosso—qu'es ben estrany això...

—Y... diguèu, pastor—posà un altre:—¿no l'heu vist may més el mocador?

—No ho sé del cert, però'm sembla que si. Vaig veure'l quan ja feya prop d'un any, que'l portava al coll la Tresona—y signà a l'avia, afegint tot seguit:—Potser no ho era, però haguera jurat que si.—

L'avia va somriure més que may.

Tots estavan sorpresos.

—¿Es cert, mare, que'l portavau?—s'atreví a dir l'hereu.

—Si—feu ella.

—¿Per què?

—Perque era meu...

—Però... ¿qui li posava?

—Jo mateixa.

—Cada cop ho entech menys!—barbotejà'l pastor.

—Veurèu, veurèu, ja vos ho explicaré jo—digué llavors l'avi, veyent que quant més anava més admirats estavan.—Heu de sebre, donchs, que'l mocador era una senyal pera mi.. Era al temps del nostre prometatge, aquell temps alegre que passà tan depressa, no haventhi may prou horas pera veure a la minyona que s'estima... Y això era lo que'm passava a mi ab la Tresona: que se'm feya massa llarga la setmana tot esperant el diumenge pera trobarnos a las balladas. Y aixis, donchs, determinarem que quan ella eixiria de bon mati de casa, del màs Manent, per'anar cap a mercat a vila, al passar per la vimeguera del torrent hi posaria aquell mocador vermell pera indicar-mho. Y jo no havia de fer més qu'arribarme un tros enllà de la plana, y si no hi era ja sabia que aquell dia ella no havia passat; y si acàs el veyia, el despenjava ben content, y lleuger com una dayna'm dirigia cap a vila, a veurela a n'ella, a la Tresona qu'era a la plassa a vendre la viràm, escarrassantshi tota xiroya. Bon Deu, quinas xerras que teniam!... Y còm me bellugava jo també per'acabar més prompte la venda y tornar abdós cap a casa!... Aquell temps si qu'era ditxós pera nosaltres. Mes... ens casarem, y ja may més varem tenir necessitat d'aquella senyal pera trobarnos. ¿Oy, Tresona? Y ara ¿dirèu qu'eran arts de bruixeria?

—Punyall! No ho hauria dit may!—exclamà'l pastor, movent el cap.

—Fins sembla d'història això!—objectà un mosso.

Y aixis tots hi digueren la seva. Mes trobant que la vetlla's feya llarga, s'aixecaren per'anarsen a llurs cambras tot assaborint las delicias d'aquella conversa de recors joyosos, sobre tot pera'ls vellets.

J. VIVES Y BORRELL

LA GUILLADA D'EN TITÓ

o

CAMÍ DEL SOL A LA INVERSA

y

A PONENT HI HA BONS CIGRONS (1)

ASSAR un dia més sense anar a veurel ja m'era impossible. Hauria sigut faltar a totes las lleys de l'amistat y de la delicadesa. Aixís es que'l dimecres de la setmana passada vaig determinar-me a visitar al gran actor, qui, després

de ferme fer mitja hora d'antesala, se dignà rebrem. Anava tot blanch, vestit a la fresca y afaytat de fresch. Sa noble figura evocava la dels gloriosos patricis romans coronats de rosas en els festins. Sa actitud concentrada feya pensar en els artistes famosos qu'han reviscut sobre las taulas el drama etern de la humanitat: Thalma, Sullivan, Romea, Vico...

Ab l'altiu front arrugat per l'enuig, y ab ayre displicent, va indicarme una butaca. La situació era solemne. Entre tots dos no anavam a representar cap drama, ni cap comedia, ni cap farsa, ni cap entremés: anavam a representar una *interview*.

Jo estava violent: me sentia petit, perdut, davant d'aquella majestat qu'omplia las taulas y que semblava no fer cas de mi, com si no m'hagués vist may, com si pocas setmanas avans, ab la seva trepa, no l'hagués ajudat a espatarrar Madrid...

Revestintme de valor, vaig recordarli nostres antigas expansions nocturnas a *La Morena*, nostres passeigs per Madrid, els seus recents triomfs que són els nostres, que són els de la patria del nostre cor., y l'home llavors

(1) Avuy tornem a honorarnos ab un article del eminent publicista Rafel Vallès y Roderich, y creyem que sa lectura deixarà satisfeta la natural curiositat dels molts lectors que'ns havían escrit preguntant a què obedia nostra demora en publicar *La tornada d'en Titó*, o sia'l retorn a Barcelona del eminent Borràs, conquistador de Madrid.

A aquells altres lectors que també'ns havían escrit fent malévolas suposicions sobre la existencia real del senyor Vallès y Roderich, sols trobem una manera de contestarlos, y es la que posèm en practica publicant el retrat de nostre amic, fins a riscos de ferir sa excessiva modestia, resoltos com estèm a esvahir tota mena de dubtes respecte a una personalitat tan real, tan sòlida, y per tots conceptes tan respectable.—N. de la R.

va excitar-se, va ésser franch, y no va poder més, y va deixarse anar.

—¿Encara gosa a retréuremho?—va dir.—Estich molt enfadat ab vostè. Altres m'han ferit ab el seu silenci estudiant: però de vostè, company d'excursió, amic lleal; de vostè, cronista entusiasta y veridich; de vostè que va oferir escriure *La tornada d'en Titó*, no'n podia esperar una semblant conducta. ¿Que per ventura no fou sensacional ma despedida del públich madrileny?

—Y tant, home, y tant!

—¿Que per ventura tot el sexe lleig del Madrid intelectual, y tot el sexe bell, no varen desfilar pel meu camerino de la Comedia?

—Sí... tota la fauna y tota la flora de la meseta.

—¿Que per ventura ab nostra anada al centre no ho hem desballestat tot, fent passar lo de baix a dalt, trastornant las lleys de la naturalesa, logrant refredar amistats ardents, fent que'l mateix dramaturch Jordà's burlés de las carrinclonerias del dramaturch Tiago? ¿Que per ventura...

—Prou! Té rahó en tot lo que diu...

—Y donchs ¿per què ha passat en silenci la nostra tornada?

—Jo li diré. De tornadas n'hi ha en tots els goigs, però ni els de JOVENTUT ni els seus lectors cantan goigs a cap sant.

—Chistes d'aquests no més els rihem a n'en Tiago, fill meu.

—Cregui que'm proposo parlar en serio; y, en serio, dech dirli que'l meu article sobre la trepa va fer que s'agotés la tirada de JOVENTUT.

—Ho comprench! Y doble motiu pera que...

—Deixim dir! Y no sols va fer sensació aquí a Barcelona, sinó també a Reus...

—Ja ho sé: jo hi era.

—Y a París, y a Londres, y a Stokolm, y a Cristiania, y a Buenos Aires, y fins...

—Fins ahont?

—Fins a Madrid, que si bé s'ho mira encara es més lluny.

—¿Vol dir?

—Ja ho he dit. Vostè sab que vaig haver de quedarme a Madrid quan la trepa se'n tornà. L'assumpt que'm feya quedar podia resoldre en un parell de dias: però fill meu, jo no sé com va ésser: lo cert es qu'en tan poch temps els rotatius s'enteran del meu article, y tot seguit comensan las gestions pera contractarme.

—¿Com actor?

—Com a *revistero de toros*.

—Què diu ara!

—Lo que sent. Els va semblar (*ilusiones engañosas*) que jo ab la ploma havia toreat a la trepa, y tant els va agradar aqueix toreig, que m'oferiren vuytanta duros mensuals.

—Això ray: a mi me'n ofereixen vinticinç diaris pera torear a n'en Fernando.

—Tingui compte, qu'estem en temps de *cogidas*.

—Ja ho sé. Però en fi, vostè ¿què va re-
quedre?

—Vaig acceptar *en principi*. Els diners, com la gloria, fan obrir l'ull.

—Diguimho a mi!

—Passavan els dias, seguian las negocia-
cions, y no'ns acabavam d'avenir. Com que jo, més que tauròfil, soch *taurófono*, els vaig dir finalment que si acceptava era sols ab la condició de que, al deixarme lluhir el *gracejo* en las revistas, se'm permetés també dir pestes del espectacle nacional. Jo en totes las *corridas* hi lluhiria l'*ingenio*, això sí, però també las censuraria to-
tas, las bonas per bonas y las dolentas per do-
lentas.

—¿Y què?

—Que no n'hi va ha-
ver de fets. Devant de
tals proposicions, vol-
gueren ferme un des-
compte en el sòu, rega-
teiantme las reventadas
com si's tractés d'una
lliura de cigrons; y jo
allavors, mal per mal,
vaig estimarme més ve-
nir a Barcelona a reven-
tar de franch.

—Jo hauria dubtat.

—Vostè sempre dubta. Jo no dubto ni
m'arronso. O héroe o res. Y la veritat, me
vaig treure un gran pes de sobre al deixar
aquella terra dels palpizots ahont tothom es o
aristòcrata, o cursi, o totes dugas cosas ple-
gadas, ahont un hom pert l'esma sens adon-
narsen, y sens adonarsen se troba convertit
en *revistero de toros* o en *actor castellano*
com aquell qui no ha fet res. —

Aquí el gran actor arrufà'l nas, mortificat.
Interrompentme en sech, va dir:

—Bé, però, l'objecte de la seva visita... la
causa del seu silenci...

—Expliquisela pel temps perdut en ne-
gociacions ab els rotatius madrilenys. No
vaig tenir moment disponible pera escriure
La tornada d'en Titó. Escriurela ara seria
extemporani: han passat dias y setmanas...
Y com que sembla que durant aquest temps
vostè, *solicitat* pels de Madrid, *relingut* pels
de Romea, no sab si's quedi aquí o si guilli
allà, jo vinch a pregarli que'm digui defini-
tívament lo que pensa fer.

—Donchs bé: fins ara havia dubtat. A pe-
sar d'oferirme l'Escudero l'*oro* y el *moro*,
no'm decidia a deixar Romea, hont hi ha un
moro de debó.

—En Franquesa.

—Justa. L'Escudero ja deya a uns y altres

que jo era un informal, y a la fi... he accep-
tat la seva contracta per patriotisme.

—¿Per patriotisme? Això sí que no ho en-
tenc.

—M'explicaré. Ja sab que a Madrid varem
quedar en que jo era una eminencia.

—Meno.

—Ja sab que'ls catalanistas, els meus com-
panyos de patria, els que tanta gloria m'han
donat ab sas obras y ab sos aplausos, no per-
deren per'xò la xaveta ni volgueren que's
posés en ridícul a Catalunya dihentme emi-
nent a mi.

—Exacte.

—Ja sab que'ls castellans, tan lleugers y
versàtils, són constants en una cosa: en la
de cobrar y dirnos tontos.

—Conformes.

—Donchs bé: ara he
resolt cobrar jo y que
paguin ells. Els meus
triomfs duraran poch.
Fins ara'ls de la *meseta*
s'han pensat descubrirme
y han dit burros a mos
compatricis. El dia que'm
descubreixin de debó, y's
desenganyin respecte a la
meva *eminencia*, allavors
serem nosaltres qui'ls di-
rà burros a n'ells. Y ja
hauran caygut els diners
quan jo deixi la *heroica*
villa.

—Amigo, vostè sí que

els hi haurà fet *L'alegría que passa* a la inver-
sa. El *clown* llença'ls quartos, però vostè,
més modest, els aprofita. De manera que...

—De manera qu'avuy mateix he escrit a
n'en Franquesa dihentli que's deixi indemni-
sar per l'Escudero, que jo per ma part ni
puch ni dech estar renyit ab els meus inte-
ressos; y qu'ho arregli lo millor que pugui,
perque sóch enemic de violencias.

—Però en Franquesa s'haurà enfadat y
després no'l voldrà a Romea.

—Ja's desenfadará. Confio que la meva
ausencia serà curta, y no es fàcil qu'en tan
poch temps surti qui'm desbanqui.

—Això fa de bon dir. Els xichs se fan
grans, y l'Oliver...

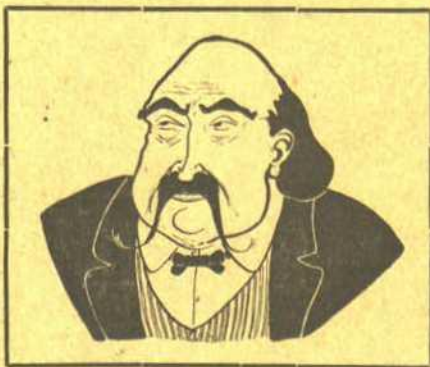
—Ba! Devant de las donas potser sí que'm
farà la pòls, perque també es guapo. Tant
se me'n fum, perque un hom se fa vell y pert
la ilusió. Per lo demés, l'Oliver té de menjar
molts plats de sopas avans no tingui las me-
vas taulas.

—Es dir que vostè creu...

—Qu'en aquest jòch no farà taulas, sinó
damas. Bon profit.

—Ah, desganat, desganat! Còm se conceix
qu'està per las marquesas de Madrid vostè!

—Lo qu'estich es compromès ab l'Escu-
dero

RAFAEL VALLÈS Y RODERICH

—Sigui franch: ¿vol dir qu'entre en Franquesa y vostè no hi fan escudella ab l'Escudero? Me sembla qu'en Franquesa, posat a fer el pagès, es capàs de rifarse al cavaller més *linajudo*. Vés què no faria ab un escuder.

—No ho cregui. Repeteixo qu'es qüestió de patriotisme.

—Oh, es que per patriotisme me'l rifaria jo, no's pensi.

—Però si en Franquesa'm vol dur als tribunals, home, perquè estich contractat a Roma per tres anys!...

—No'm fassin riure, vostè y en Franquesa.

—Ademés, no puch quedar malament ab en Tiago, que vol que li estreni en castellà'l drama que m'està escrivint.

—Y ¿còm va'l *ceceo*?

—Regular. Ja sab que d'uns quants mesos a n'aquesta banda no han parat a casa meua'ls exercicis de vocalisació. A solas ab en Tiago també sempre hi parlèm en *cristiano*. El dia de la funció de gala a Eldorado, quan el públich me cridava *¿Qu'hablé!* y en Tiago m'instava a dirlosli alguna cosa, ja se'n va enterar tothom de que parlèm en la *armoniosa*.

—Per què?

—Perque jo vaig contestarli: *No quiero porque les insultaría.*

—Y ara, ¿per què'ls havia d'insultar?

—Perque alashoras a mi encara'm feyan efecte las ovacions de Madrid y las bromas dels companys de causa. Però aquella nit mateixa vaig caure del burro. Figuris qu'en tota la funció no hi va haver més que patis: *El patio* dels Quintero, el pati del teatre, *El pati blau* d'en Rusiñol... Quina rifada! Al adormirme vaig tenir una *pesadilla* tal, que'ls hauria enviat a tots al pati del Os... per no dir un altre pati.

—En fi, ab el seu permis... Sé tot lo que volia saber, y li asseguro que correspondré a la seva ambilitat. No's queixarà de mi. Si decididament se'n va, jo cantaré aqueixa anada ab lletres de motllo.

—No'ns ho quedi a deure com l'altre cop.

—Oh, allavors se tractava de venir: ara's tracta de guillar.

—Si, jo guillo.

—Y jo escrich *La guillada d'en Titó!*—

Al sentir això, el gran actor m'abrassà entusiasmat. Mes de prompte quedà seriós.

—Escolti—va dir:—¿No fóra millor qu'en comptes de la *guillada* digués la *rifada*?

—Home, no sé què dirli: trihi vostè mateix.

—Miris: la rifada no pot ferse esperar. S'havia parlat de que jo debutés a Madrid ab *La de San Quintín*, que ja són ganas de comprometre'm; ab tot, crech que m'hi puch salvar. Però després vindrà'l *Tenorio*, ab el qual penso fer moltes desgracias y corro perill de que'm desgracin, perquè vaja, de malament li faig...

—Té tota la rahó.

—Jo aniré armat...

—Si, ab espasas y pistolas.

—Ca, home: ab tots el *latiguillos* y fuhets de la meua quadra. Me sembla que d'aquí estant se sentirán els xiulets. Y encara més si'm quedo a estrenar las obras qu'en Galdós, en Dicenta y altres estàn escrivint pera mi.

—Ja veurà: com que aqueix titul podria dar lloch a malas interpretaciones, perquè per més que serèm nosaltres qui's rifarà als de Madrid, ells no ho creuràn aixís, val més que hi posèm la *guillada*. ¿Quedèm aixís?

—Quedèm aixís. *Alanta*.

—Estigui bonet.

Y, ja a la porta, vaig estendre la mà cap a la panxa del gran actor, y fentli arronsar el llombrícol vaig dir:

—Ah, quin flavió, quin gat dels frarest!...

Ell va fer una contorsió poch estètica, mentres jo feya mutis escalas avall.

Y ara ¿què puch dir que no estigui sobreentès? ¿Per què cantarla *La guillada d'en Titó*? ¿Per què enaltirla? *Esto, Inés, ello se alaba*. En Borràs anirà a Madrid ab tota la pelussera y potser ne tornarà sense pel. Farà riure, però també riurà. Li passarà lo que al gran Vallès y Ribot, que de primer va fer sensació al Congrés y després va fer *gracia*. En Borràs sab que un actor no es complet si al públich, ademés de llàgrimes, no li arrenca riallas. Y tornarà a Barcelona, y se arribarà a Roma, y quadrantse devant d'en Franquesa ab artistica arrogancia, se sentirà actor eminent y li demanarà un sòu digne d'ell. Y com qu'haurà encertat en tot menos en això, haurà d'escollar de boca d'en Franquesa aquestas o semblants paraulas:

—Enriquet, com més anèm menos valèm. Mentres te conduheixis d'aquesta manera, lo qu'es el teatre català no'l regeneraràs mes, perquè continuaré regnant hi jo ab els meus escarransiments de menestral que tant plauhen a aquest públich barato. Si al tornar de Madrid triomfalment la primera vegada, m'haguessis demanat deu rals més per mesada, te'ls hauria dat obligat per las circumstancias. Y fins quatre duros y tot, si hagués convingut! Ara, a un actor fracassat fóra de casa, sols per condescendencia se'l pot pendre. Si a Madrid ja han fet la seva rebaixa als teus mèrits, jo bé't tinch de fer la meua a Barcelona, qu'això es lo que t'has guanyat no aprofitant la *tornada* y aventurante ab *La guillada d'en Titó* — (1).

RAFAEL VALLÈS Y RODERICH

(1) Ens consta l'autenticitat dels fets que relata'l senyor Vallès y Roderich, com ens consta que no li són tan amichs com sembla'ls senyors Franquesa y Borràs, y que si aquest ultim trevallés enguany a Roma, fóra sols pel gust de desmentir lo consignat en aquest article per nostre eximi col·laborador. Res, petitesas humanas de las que ni els grans artistas se poden lliurar.—N. de la R.

DESILUSIÓ

—Una sortida de sol a la badia de Rosas ha d'ésser d'un efecte sorprenent—digué en Caminals, parlant d'excursions, a la penya de «La Alhambra».

—¿Anemhi?—vaig fer jo mitj en serio, mitj en broma.

—¿Y per què no?—afegí un tercer.

—¿Anemhi diumenge?—proposà en Caminals, dirigint-se a tots els que se'yan al voltant de la taula del cafè.

—Ja està dit—respongueren varis.

Y la cosa quedà resolta. El dissapte en el primer tren de la tarda se sortiria cap a Figueras, ahont se soparia y a ésser possible's descansaria algunas horas, y a las primeras de la matinada agafariam una tartana que'ns conduhis a Rosas al esmentat objecte.

Y, disolent la penya, ens encaminarem cada un de nosaltres a nostres respectius y quotidians quefers.

Però a la imaginació, qui l'atura! En aquells dos dias que faltavan pera emprendre la marxa, jo crech que ja no pensarem en res més, ni's parlà de res més que de la excursió que hi havia en projecte y sobre tot del efecte grandios que per forsa havia de causarnos la eixida del astre rey en l'ampla y quieta badia de Rosas.

Jo per ma part dech confessar que ja me'l imaginava; coneixia la badia, havia vist una infinitat de voltas sortir el sol al camp y a la montanya, y, naturalment, feya composició de lloch y de temps, veyent per aquest medi, ben clar, el magnífich efecte que m'havia de produhir aquell espectacle, sempre encisador, en un lloch tan apropiat com es aquell, y el fruïa per endavant.

Y arribà'l dia. Ens reunirem a la estació de Fransa varis dels amichs que compo-

vam la penya de «La Alhambra», y encofurnantnos en un dels wagons del tren, als poch's minuts sortiam cap a la històrica ciutat de Figueras.

Explicant contes y jugant a cartas se'ns escursà bon tros el trajecte. Al arribarhi era ja de nit. Soparem y anarem després al cafè. Al sortir d'aquest era la una de la matinada, per quin motiu determinarem marxar dret a Rosas sense ficarnos al llit.

Ens estibarem en una tartana y sortirem disparats envers aquesta població, a la que s'hi arriba en un parell d'horas, sent el trajecte a cavall.

En tot el camí no's parlà d'altra cosa que del clou de la excursió. Lo qu'es a mi m'obsessionava. Veya ja'l sol convertit en una hostia rogenta que s'aixecava solemniament per demunt del mar reclud en aquella magnífica badia, tan quieta, tan suau, tan blana, servintli a la perfecció d'ara sublim y majestuosa... Y el veyia alsarse poch a poch, gradualment, passant del groch al vermell pàlit y d'aquest al cadmiu, ab tota aquella infinita gradació de tons impossibles de trobar en la paleta, fins a esclatar en foch, en rohentor... Y el veyia, el veyia... y, en cambi, ni jo, ni cap dels que anavam a la tartana, varem saber veure—si aniriam distreits!—que al cel no hi brillavan las estrellas y que negrosos nuvolots, com aucells malestruchs, corrian d'un cantó al altre del firmament, empesos per las corrents atmosfèriques.

Efectivament, el dia's va aixecar gris y rufol, com del cor del hivern, ab tot y trobarnos en plena primavera, y la sortida del sol qu'esperavam se va tornar aygua-poll, deixantnos contrariats y lassos y ensenyantnos a no *disposar* may de la naturalesa sense previament consultarla.

I. SOLER Y ESCOFET

MOS CONSELLERS

Moltas voltas, parlant *del món*, me diuhen:

—Ets jove, ets jove encara, t mancan anys; las follas ilusions qu'ara't somriuhen veuràs un jorn tornadas desenganys.—

M'espantan l'avenir ab sa experiencia, y'm retreuhen maldats dantme consells: y parlan entonats, ab suficiencia, com si estessin gelosos d'ésser vells..

No m'espantèu, que al maig só de la vida y els sonmis que'm voltejan són prou bons:

al arbre qu'es al fort de la florida no li espurguèn las brancas d'ilusions.

Com no'm manca dalit ni valentia, ferm sempre, esperaré un altre demà: vosaltres sou valents pel qu'era un día, però febles y cobarts pel que vindrà.

Callèu, qu'ab vostres mots arrencariau el goig que sent mon cor tot bategant; callèu, que si poguessiu, prou voldriau tornà a joves com jo, y no saber tant.

JOAN TRIAS Y FÀBREGAS

TEATRES

EL ABUELO

Don Rodrigo de Arista-Potestad, comte, marquès i senyor d'una pila de coses, és el representant de la vella noblesa castellana, cavalleresca, lliberal, orgullosa sense vanitat, pròdiga sense afectació i *puntillosa*, exageradament *puntillosa*. Als setanta anys el noble senyor se troba sense una pesseta, lo qual el preocupa molt poch, i ab un conflicte d'honor, lo qual el preocupa tant, que pera ell el conflicte's converteix en obsessió.

Deixem de banda per ara'l primer conflicte i fixem-nos en el segon: Don Rodrigo tenia un fill que's va casar contra sa voluntat — els nobles tenen fins a cert punt el sentit de la presciència — ab una irlandesa de sang ardent que va donar molt que dir durant la vida de son marit, a qui's pot dir que va matar a disgustos, i fins després de sa mort. El seu pecat capital fou el que va cometre ab un pintor de baixa estracció: una filla d'aquest pintor fou la conseqüència vivent de tal pecat. Això ho sab el senyor comte d'un modo indubitable. Però lo grave del cas es que la irlandesa ne té dugues de filles, y *ni a tiros* vol dir quina es l'autèntica y quina la falsa. Y l'avi, l'home d'honor immaculat que porta en sas venas sang de reys y prínceps, se troba enfront del pahorós problema. ¿Quina de las dugues nenas, Nell o Dolly, es digna de portar y perpetuar el nom de tantas generacions aristocràtiques, y quina es la usurpadora, la que taca l'escut immaculat?

Heus aquí el drama: més ben dit, la novel·la dialogada d'en Galdós, indubtablement superior al drama com veurem després.

Com que ja ho han dit altres, repetiré que la concepció es shakesperiana. No es un drama real de la vida d'ara, però es humana genèricament. Els tipus ab tot y semblar de carn y ossos són abstraccions, que abstraccions són els dos tipus fonamentals. El vell comte no es un comte, es el sentiment de l'aristocràcia tradicional encarnat en un personatge; la nora, la irlandesa, no es una dona vulgarment sensual: potser sense donarsen compte l'autor representa l'amor lliure, l'amor triomfant, l'amor fecond qu'engendra nous amors. Això ens ho descobreix l'autor al final. La verdadera, la de sang pura, qu'es Nell, resulta ésser la més egoista; la falsa, la de sang bruta qu'es Dolly, resulta ésser tot tendresa, tot amor, tot desinterès. Per quelcòm fou engendradora ab amor immens. Y el vell comte, després d'una lluyta en que s'esfondra tota una tradició secular, en que la vella y sagrada concepció del honor s'enruna, dubta

de si mateix, dubta de sa rassa, y acaba per sotmetres a las lleys inexorables de la natura, a las lleys lleugeres del amor victorios.

Y heus aquí com en Galdós ha fet una obra revolucionària, molt més revolucionària que *Electra*, perquè aquí s'enruna quelcòm de gran, s'enruna tota una tradició, s'enruna un dels convencionalismes socials més arrelats en la civilització cristiana, pera deixar-nos entreveure la naixença, sobre totes aquestas runas, del arbre florit y esplendorós del amor lliure y fecond. Perque, si ens hi fixem, no's será difícil veure al darrera d'aquell comte a tota la burgesia y fins a tot el poble cristià, ni ens será difícil veure al darrera de la seva concepció del honor aristocràtic, la concepció del honor burgès y menestral, qu'en el fons no's diferencian gayre y reconeixen el mateix origen.

Potser en Galdós no ha volgut anar tan lluny. Es més: potser ha tingut por d'anar tan lluy, puig el tipo de Lucrecia, la irlandesa, se'ns presenta un xich confós, massa feble y peneditse massa. Però ab tot y això, que bé podria ésser una concessió, lo qual no crech, o podria ésser verdadera inconsciència en l'autor mateix de la verdadera finalitat de sa obra, ab tot y això, dich, lo cert es que aquesta es un cant hermós al amor lliure qu'enruna un món. El noble comte renegarà de si mateix, de las tradicions de rassa y de tota sa historia devant de la neta espuria, símbol del amor; y la irlandesa apassionada, la dona nova que no ha posat fre a la seva natura, engendrarà, aymant molt, aquest símbol redemptor.

Tal volta no ho ha volgut dir en Galdós tot això, y motius hi ha pera creureho quan aquell tipo de Lucrecia, qu'el mateix comte veu tan gran, resulta esfumat, y al a arrepen-tir-se, empetitit, y quan en el drama, molt més qu'en la novel·la, el seu paper queda reduhit al d'un *embolat* que la mateixa Guerrero considera indigne d'ella y el fa representar per una *partiquina*. Però jo voldria que hi fos tot això, voldria, en resum, que aquella Dolly la bona, l'amorosa, la filla del amor immens, a pesar d'ésser la espuria, a pesar de tots els convencionalismes y tradicions, no ho fos per casualitat la forta y la redemptora, sinó qu'ho fos necesariament.

Si no es aixís, la concepció d'en Galdós queda reduhida a un cas psicològich, al drama intim d'un home típic y excepcional si's vol, però sense transcendència moral ni social. Es cert que, fins baix aquest aspecte, la novel·la es una obra d'art exquisida. El procés psicològich de l'ànima del comte està fet ab fina penetració y ab un luxe de detalls que captivan; els administradors esdevinguts amos, l'alcalde, l'alcaldesa y la societat del poble apareixen retratats de mà mestra, y es-

cenas hi ha, moltes d'elles suprimides en el drama, d'una potència dramàtica extraordinària. Una de les més hermoses es la que passa en el convent ahont pretenen recloure al comte. Els tipus del prior y companys de comunitat apareixen esbossats ab grapa ferma.

No dispo de l'espai pera detallar aquestes y altres belleses qu'adornan l'obra d'en Galdós fins a tal punt, que jo crech es una de les millors qu'ha produhit el seu ingeni, ja que no la seva pensa.

Me concretaré a dir quelcòm del drama, que, precis se fa confessarho, es molt inferior a la novela. Jo crech que l'autor no ha estat afortunat al refondrel. Més ben dit, no ha sabut refondrel. En realitat no hi ha tal refundició. No hi ha més que *cortes* a la bona de Deu, talment com si fossin fets per un còmic més que per un autor dramàtic. De lo qual resulta que'l drama *El Abuelo's* fa pesat, y el públich sols entrevéu la idea de l'obra. Tots els personatges, absolutament tots; resultan desdibuixats y borrosos, y la mateixa acció, en la novela tan sostinguda e interessant, en el drama apareix deslligada y a voltas inverosimil. Jo crech que'l públich se cansaria menys y s'interessaria més si li donguessin integra la novela dialogada, encara que fos en deu actes, que no ab el drama tan desgraciadament alleugerit.

Bé es veritat que la execució fou desastrosa. Com ja he indicat altràs vegades, els actors castellans en general, y concretament els de la companyia Guerrero-Mendoza, no saben sentir; tot en ells es extern, ton són *flores*. De manera que, per lo que respecta a *El Abuelo*, ni tan sols sapigueren exteriorisar quelcòm de lo poch qu'en el drama hi queda de la hermosa concepció d'en Galdós. No vull citar noms perquè'ls hauria de citar tots. Sols en, Carri, el que feya de Coronado, tingue algún moment discret. No obstant, també feu massa'l còmic.

El decorat, sobre tot en el primer acte, d'excellent perspectiva.

EMILI TINTORER

TRANSFIGURACIÓ

La professó havia sortit, y els cants dels sacerdots entravan en el temple ab gravetat sobrenatural, inflantse, arrodonintse, omplint las voltas d'amplas inflexions d'un deix d'eternitat esgarriós.

La iglesia restà solitaria, y al fondres el darrer ressó entrat de fóra, s transfigurà. Pel cancell obert de bat a bat rajava a dolls la llum rogenca del sol, inondantho tot com un riu que surt de mare; clarejava las voltas

de las naus y s'emmirallava ajogassadament en el daurat dels altars. Las baranas del presbiteri, guarnidas pera la festa, eran un ver teixit de boix y eura, tramats de rosas y campanetas; y las flayras de las flors, y l'aroma del èncens fumós, s'elevavan majestuosament en espirals de tebias coloracions fins a esvanirse en las alturas. El temple religiós no tenia alashoras res de mistich; per tot arreu voleyavan lluhentors, aromas y vibracions mundanas. Fins la flayra de las flors absorbia la del encens. El silenci, la fosca, la tristesa, la mort eran fóra, y en sa solitud, la vida, el goig, la llum y el murmur s'ajuntavan en concert esplendorós y radiant. El temple de Jesús, la casa de la humilitat y de la renuncia, brilljava ab l'or mundà, mostrant l'art a plena llum com si de sobte s'hagués convertit en un museu sumptuari, hermosament pagà. Las verges y santas esdevenian Venus, y els sants deus mitològichs portant emblemas cabalistichs. Els Sants-Crists dels altars, conservant la hipocresia de la humilitat, abaixavan el cap vergonyosament pera que ningú'ls vegés somriure. Y per una vidriera de colors de la cúpula entrava'l sol assimilantse'ls diferents matisos; y cayent demunt la escultura d'un sant que, voltat d'àngels, aixecava un càlzer ab una mà, li pintava de roig la cara y de tots colors la túnica; y aquell sant semblava'l deu Bacus vestit de pallaso y rodejat de sàtirs, trincant en el maxim de la borratxera.

La professó tornà. Devant anavan els escolans ab cotas vermelles y cara de murrís; venian els confreres ab las atxas, més satisfets que fervorosos, y darrera seguia'l clero platejat de vanitat, ab la Verge a las mans com un idol d'argent, cantantli lloansas en llengua morta. Darrera, las donas s'empenyian y resavan.

Entrat tothom, se tancà la llum a fóra, un sagristà tirà la cortina de la vidriera desvergonyida, las imatges se tornaren graves, l'orga preludià'ls goigs, y tot tornà a recobrar el malaltis misticisme de temple cristià.

GUSTAU ROSICH

REVISTA

DE RE... ¡ETXEMI!... VISTAS

Ab comunicació ab l'esperit d'en Servet (Raves)

Aquest mes l'encarregat de fer a JOVENTUT l'acostumada *Revista de revistas* m'ha delegat a mi per rahó de *mandra*. Jo he quedat sol a la redacció y he invocat l'esperit serve-sch que acut sempre a la nostra crida, requerit pera tractar à *posteriori* de las actualitats frapants; heusaquí la rahó d'aquellas comunicacions d'ultratomba que ve publicant el nostre periòdich.

Mes ara la comunicació ha vingut en forma de sugestió, y l'esperit del qu'això escriu, vagant per demunt de la taula de las revistas, s'ha sentit fecondat espiritualment per la potencia intelectual d'en Servet, y ha inspirat la present revista.

La Renaissance Latine, L'Anthologie-Revue, Le Ménestrel, Mercure de France... ¡ba! no'ns escalfem el cervell ab cosas d'ultra-Pirineu. Aquí mateix se publica molt millor que tot això. El cor me diu que *La Esquella* y *La Tomasa* venen aquesta setmana rutilants com may, difundint arreu la llum de la instrucció, promovent la cultura del país. Anem a veureho.

La Esquella! Oh! n.º 1330, any 26. Com s'ha conservat incorruptible! Ni las momias egipcias del Museu de Vilanova que l'amich Oliva cuyda com si fossin de la familia de «Don Victor.» Verament pera *La Esquella* no passen els anys, y si passen sols se coneix en una cosa: en que com més va més *verdeja*. Emperó, cavallers, quina pornografia més culta y delicada!

Y del bon gust ¿qué'n dirém? Hi ha una estampa ab la lletra «Noy, puja aquí dalt que veuràs ballar a ton pare», qu'es una obra mestra d'enginy y *sal àtica*. Oh! y aquella escena de vehinat que comensa «*Fardassa! Gandula! Borratxa! Esperpentol!*» ens privan de dubtar del talent dels que fabrican *La Esquella*, triant verdaders models pera ilustració de sos lectors beneytissims.

En cambi el document gràfic hi està dignament representat. Hi ha la colocació de la làpida de la casa payral d'en Pi y Margall: es la mateixa fotografia exactament de quan se va colòcar la làpida d'en Roca y Roca. ¿Volen casualitat més casual?

El text es de lo més humoristich que puga donarse. Un tal *P. del O.* explica com l'Ateneu Barcelonés ha perdut d'ensà que'l gran Roca y Roca va deixarne la presidència; una casa com aquella sols pot ésser dirigida per persona del volúm d'aquell malaguanyat fenòmeno. Es clar que'ls interessos materials de la societat referida han de quèdar perjudicats ab la gestió dels *peixi-minuti* qu'ara hi manan! May com ara's nota la falta d'un cap

com el d'en Roca y Roca, a qui degué Barcelona la solució Ayerbe. No més ell fóra capàs de trobar una solució tan ventatjosa pera l'Ateneu, com ho fou aquella pera la Pubilla.

Y sobre tot: lo qu'es ara l'Ateneu y lo qu'era avans! Figureu-vos que tots els intellectuals se'n han donat de baixa y s'han fet apuntar a la *Fraternidad*. De manera que a las estatuas de la sala d'actes, fins las fullas els hi han caygut, de vergonya.

Jo proposo que's recullin aquestas fullas, y ab tota la solemnitat requerida's clavin el diumenge vinent... al clatell d'en *P. del O.*

La Tomasa ha perdut desde que *La Esquella* s'ocupa tant de pornografia.

Vostès se faran creus de que a la redacció de JOVENTUT hi tinguem semblants paperots. Ja veurán, es per dever professional; emperó ja hi tenim cuydado y evitem que'ls nostres redactors joves els arrepleguin. Fins un dia que va entrar al despatx la vehina del pis de dalt qu'es llevadora, tots, com obehint a una consigna, varem corre a amagar *La Esquella* y *La Tomasa*.

Donchs *La Tomasa* ve aquesta setmana divina. Sols el retrat d'en Pi y Margall enlletgeix aquellas planas curullas d'art y de literatura bilingüe. El llenguatge hi sol ésser a *La Tomasa* quasi tan polit com a *La Esquella*, qu'es tot lo que's pot dir.

Hi ha una *Contradicció a Deu*, que a nosaltres ateyos ens ha convertit del tot a las creencias, no més pera evitar que se'ns pugui creure ab complicitat ab l'autor d'aquells... dihemne versos. Verament s'hi troba molt a faltar en *La Tomasa* al gran Ferrer y Codina, qu'es l'escriptor més culte dels nostres temps.

També ha sortit una revista quinzenal *sportiva-artística-literaria* que's diu *Ex-libris*. L'hem fullejada y ens ha semblat qu'eram a la botiga d'aquell betas-y-fils que du'l lleterero *La Filosofia*.

Y quin bé de Deu de tot, menos d'*ex-libris* porta la tal revista! Castellà, català, francès, tot del Clot! Sembla un manual de conversació en molts idiomas. Y que's veu qu'en saben, noy! Diuhen en francès: *Un jour de rigoureux hiver...* y en castellà: *al contrario del primero, era endeble y maladizo*. Hi ha notas d'arquitectura: els claustrs de Sant Pau del Camp, *sin duda el más antiguo de los monumentos «nacidos» en la edad media!* Pleguem.

L'Esperit de M. SERVET (RAVES)

NOVAS

El dissapte prop-passat en el «Progrés Autonomista» va donar una conferència'l doctor Martí y Julià, essent escoltat per nombrosa concurrència composta en gran part d'elements obrers.

Ab gran erudició va demostrar que'l nacionalisme català es una bella mostra del esperit progressiu de Catalunya, y que las tendencias individualistas són el distintiu pràctich del avens, donchs com més fort es l'individu més robustas són las colectivitats.

Va exposar que tot lo que s'ha fet pera destruir l'obra de la naturalesa ha sigut endebedas, puig aquesta s'imposa, y per lo tant l'obra artificiosa dels Estats imperialistas s'enrunarà pera donar pas a las nacionalitats que per natura foren creadas.

Al acabar tan hermosa conferecncia, els concorrents, qu'havian permanescut per espay d'hora y mitja pendants de la paraula del president de la *Unió Catalanista*, li tributaren una entusiasta y merescuda ovació.

L'alarb Rodrigo Soriano, quefe de las tribus valencianas que's baten ab els moros d'en Blasco Ibáñez, ha donat al Congrés un dels espectacles més sensacionals que recordan las cròniques del gran safreig espanyol.

Y ha pogut més ell que tota la minoria republicana plegada, aqueixa minoria a la que, tot y essent tan nombrosa, tenia en Maura ficada dintre'l puny.

En Maura, l'home de caràcter, el conservador tan amant del principi d'autoritat, ha sigut moralment vensut per... un Soriano. Com si diguessim un ningu, però un ningu que no's mossega la llengua pera dir nèt y clar qu'entre l'actual govern y els republicans d'en Salmerón, hi havia pacte fet ab motiu de preparar-se'l viatge del rey a València.

Y tan clar va parlar, que fins un ministre (tot un ministre!) va perdre la serenitat, contestant ab *chistes* grollers als *chistes* groixuts que l'alarb Soriano li endressava, per allò de que a falta de rahons, bestiesas. Y fins va haverhi el consegüent *conato* de desafio y tot.

Y en Maura, l'home d'ordre, el governant *serio*, encara es al poder. Moralment l'han mort, però la barra encara hi es. Ja té sort que'l tracte es fet, ja té sort que tots els polítics espanyols són iguals, y qu'ell ho sab prou que'ls qu'haurian de desbancar-lo no'l desbancaran.

La «Joventut Autonomista» de Gracia celebrà'l diumenge 26 del passat juny una festa literari-musical en commemoració del

aniversari de la fundació de dita entitat. El senyor Soronellas pronuncià un discurs enaltint la memoria del doctor Robert, de mossèn Jacinto Verdager y de Pi y Margall; l'orfeó *Ars Chorum* cantà diferents composicions; distinguintse, ademés, en la execució d'altras la senyoreta Martí, la nena Gabaldà, y el jove Monfort. La part literaria anà a càrrech dels senyors Bofarull, Muns, Batista y Saltiveri, y després del discurs de gracias del senyor Soronellas, se clogué la festa ab el cant de *Els Segadors* y un ball de rams.

La concorrencia, molt nombrosa, sortí sumament satisfeta de la festa.

Durant la tarda del dia 29 del passat juny va celebrarse en el «Progrés Autonomista» una festa en obsequi a la maynada, que resultà forsa lluhida. Hi prengueren part el senyor Oristrell, qui pronuncià'l discurs d'obertura, Capmany que contà algunas de sas rondallas, y Grant que s'encarregà del parlament de gracias. El «Chor Infantil» de l'«Associació Catalanista del Poble Sec», dirigit pel senyor Pons, cantà diferents cançons populars catalanas, comensant ab *La nostra bandera*, de Maragall y Millet, y acabant ab *Els Segadors*.

Hi assistí gran concorrencia, qu'aplaudi tots els números del programa.

El dia primer de mes fou elegit per unanimitat president del «Ateneo Barcelonés» pera'l proxim curs acadèmic, en Lluís Domènech y Montaner.

El dia 2 del present mes se celebraren Jochs Florals a Hostalrich. Guanyaren premis els senyors Joan Mercader y Vives, mossèn Vives, Antò Busquets y Punset, Ramon Surinach Senties, Xavier Viura, mossèn Clapés y Corbera y Lluís Salvador y Sarrà, essent també altres poetas agraciats ab accèssits. El senyor Mercader, guanyador de la flor natural, feu reyna de la festa a la bella y distingida senyoreta Concepció de Trincheria. Las poesias premiadas foren rebudas ab grans picaments de mans, com també'ls discursos del president en Domingo Pou y Lladó y del membre del Jurat en Jacinto Laporta, ab dos rublerts de profonds y patriòtics pensaments y escrits ab gran brillantesca de forma.

El darrer diumenge l'«Associació Musical de Barcelona» donà una audició extraordinaria (donchs ja n'havia donada un'altra) de las *Cançons de primavera* del mestre Lamotte de Grignon, que foren més celebradas que may, distingintse la senyoreta Correa y

el baix Segura; abdòs foren molt aplaudits y repetiren las cançons tantas vegadas com ho demanava'l públich, qu'era forsa nombrós.

El dia 1 del corrent morí en Joseph Balari y Jovany, catedràtich d'aquesta Universitat, filòleg distingidíssim y digne fill de Catalunya, qual llengua havia estudiat ab especial amor, fentne profonds anàlisis etimològichs qu'hauria donat a coneixe en el Diccioniari y Gramàtica catalana que pensava publicar. Havia desempenyat las càtedras de llengua grega y de taquigrafia, haventlo ademés portat sos mereixements a la presidència de la Real Academia de Bonas Lletres y a la dels Jochs Florals.

Descansi en pau l'eximi catedràtich, a qui considerem com una de las importants figures qu'han contribuït al actual renaixement catalanesh.

Publicacions rebudas:

Jettatura, per Teófil Gautier, traducció castellana de Ramón Sempau. La casa editorial d'aquesta ciutat «La Vida Literaria» ha publicat, entre'ls volums que ven al mòdich

preu de 50 cèntims, aquesta hermosa novel·leta del cèlebre romàntich francès.

Armancia, novela del famós Stendhal (E. Beyle), traducció castellana, publicada per la mateixa casa editorial.

Llegenda de Jaume'l Navegant, crònica rimada dels comensaments del quinze sigle, per Miquel S. Oliver. S'ha publicat la *glosada* primera d'aquesta llegenda, esperant nosaltres el final de l'obra pera donarme compte ab la extensió que mereix. Anticiparem però a nostres llegidors, que la *glosada* primera es admirable, digna del eximi poeta que l'ha escrita.

Quan se fa nosa, per J. Pous y Pagès. S'ha publicat la segona y última part d'aquesta novela, de la que'n parlarèm ab la extensió deguda. Preu, 2 pessetas.

Postals «Quijote»: La casa editorial de A Pérez Asensio, Pizarro, 16, Madrid, acaba de publicar una notable colecció de tarjetas postals reproduhint els principals episodis de l'obra del immortal Cervantes, qual centenari va a solemnissarse aviat. La colecció de 30 postals se ven a 1'50 pessetas, y cada serie de 10 tarjetas a 60 cèntims.

Fidel Giró, impressor. — Carrer de Valencia, 233

NOSTRE FOLLETÍ

Els lectors de *Joventut* rebràn ab el present número la cuberta que pera enquadrar l'obra

MÉS ENLLA DE LAS FORSAS

ha dibuixat nostre amich y company en J. Pujol y Brull.

En aquesta Administració se servirà desd'avuy, mitjansant la entrega de **20 cèntims**, l'obra enquadrada en rústica, a tota persona que presenti en bon estat la colecció dels folletins que la forman. També facilitarèm, com de costúm, enquadracions *cartonné* al preu de **50 cèntims**.

L'obra queda posada a la venda al preu de **3 pessetas** en todas las llibrerías.

Desde'l vinent número repartirèm en nostre folletí l'obra

L'HOME CONTRA L'ESTAT

del gran filosof anglès Herbert Spencer.